

*Ristijärvi*

*Talousarvion 2025 ja  
taloussuunnitelman 2026–2027  
laadintaohje*

## Sisällys

1 Yleinen taloudellinen kehitys.....	3
1.1 Kuntatalouden tilannekuva .....	4
1.2 Ristijärven kunnan taloudellinen tilanne.....	5
1.3 Kuntastrategia Kesellä Kainuuta - Sisukkaasti uudistuva kasvupitäjä Ristijärvi .....	6
2 Talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2027 laadinta .....	7
2.1 Talouden suunnittelua ohjaavat tavoitteet ja periaatteet .....	7
2.2 Toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet .....	7
3 Vuoden 2025 talousarvioraami.....	10
3.1 Verotulot ja valtionosuudet .....	10
3.2 Käyttötalous.....	11
3.2.1 Tulot ja menot .....	11
3.2.2 Sisäiset erät .....	12
3.2.3 Henkilöstösuunnitelma ja henkilöstömenot.....	12
3.2.4 Hankinnat.....	13
3.2.5 Talousarvioraami .....	13
3.3 Investoinnit ja hankkeet .....	14
3.4 Kuntakonsernin tytäryhteisöt .....	15
3.4.1 Konserniyhteisöjen toiminnalliset tavoitteet ja raportointi.....	15
4 Taloussuunnitelman valmisteluajataulu .....	17

# 1 Yleinen taloudellinen kehitys

**Suomen taloudellinen kasvu** on käynnistymässä ja vahvistuu loppuvuodesta, arvioi valtiovarainministeriö kesän taloudellisessa katsauksessaan. Vaikka hallituksen sopeutustoimet heikentävät kotimaista kysyntää, kulutus ja investoinnit toipuvat, kun inflaatio hidastuu ja korot laskevat. Suomen bruttokansantuotteen muutoksen arvioidaan pysyvän 0 %.

Maailmantalouden näkymät ovat kohentuneet ja etenkin Yhdysvaltojen kasvu jatkuu edelleen varsin vahvana. Korkeiden korkojen lisäksi työllisyystilanne paranee ensi vuonna ja kuluttajien luottamus talouteen kohentuu. Inflaatio Suomessa on ollut hitaampaa kuin euroalueella ja kuluttajahinnat ovat nousseet vuoden 2021 alusta Suomessa reilut 14 %, kun euroalueella hinnat ovat nousseet lähes 20 %.

Rakentaminen on vähentynyt poikkeuksellisen paljon ja erityisesti asuntorakentaminen vähenee vielä tulevina vuosina, mutta rakentaminen alkaa toipua vuonna 2025. Kone- ja laiteinvestoinnit ovat kasvaneet energia- ja teknologiamurroksen investointien myötä. Erityisesti turvallisuuteen liittyvät julkiset investoinnit ovat kasvussa.

Reaalitalouden kasvu voi olla ennustettua hitaampaa riippuen mm. vientimarkkinoiden elpymisestä, kriisien kerrannaisvaikutuksista ja geopolittisistä jännitteistä maailmantaloudessa sekä rakentamisesta ja yksityisestä kulutuksesta Suomessa. Energiaturroksen liittyvät investoinnit voivat yllättää kumpaankin suuntaan.

**Julkisen talouden** alijäämät korjaantuvat hitaasti. Tämän vuoden alijäämä on 3,7 % suhteessa bkt:hen ja ensi vuonna suhdanteen koheneminen ja hallituksen sopeutustoimet painavat alijäämään 3,1 % suhteessa bkt:hen ja vuonna 2028 se on edelleen yli 2 %.

Julkisyhteisöjen velkasuhde nousee yli 80 prosentin syvien alijäämien ja hitaan kasvun myötä. Velkasuhteen kasvu hidastuu, mutta kasvu ei kuitenkaan pysähdy. Ennustejakson lopulla velkasuhde on yli 85 % suhteessa bkt:hen.

Kuntien ansiokehitys on tulevina vuosina yleistä ansiokehitystä (+3,1 %) nopeampaa. Kuntien ansiotasoindeksin muutos on keskimäärin +3,5 % vuosina 2025-2028 ja palkkasumman keskimääräinen muutos +4,2 %.

Kuluttajahintojen nousu hidastuu, mutta hintataso jää korkealle. Kuntien hintaindeksin nousu on keskimäärin 3,2 % vuosina 2025-2028. Inflaatioennusteen vuosimuutos vuonna 2025 on +1,6 %. Lyhyiden korkojen ennustetaan laskevan 2 %:iin vuoteen 2028 mennessä, mutta pitkät korot pysyvät vakaana 2,7 % (2028).

Vuonna 2025 kuntatyönantajan sairausvakuutusmaksu nousee, mutta työttömyysvakuutusmaksu laskee.

Myös julkisen talouden ennusteissa on epävarmuutta. Erityisen vahvasti vaikuttavat työttömyys/työllisyys, palkkasumma, yksityinen kulutus ja korkotasot. Epävarmuutta aiheuttavat myös paikallishallinnon kustannukset ja hintojen nousu sekä päätettyjen toimien toimeenpano.

## Taloudellisen katsauksen keskeisiä tunnuslukuja

%	2023	2024*	2025*	2026*
BKT markkinahintaan, volyymien muutos	-1,0	0,0	1,6	1,5
Yksityinen kulutus, muutos	0,6	1,0	1,4	1,5
Inflaatio	6,2	1,8	1,6	1,5
Työttömyysaste	7,2	7,9	7,6	6,9
Työllisyysaste	73,6	72,7	73,1	73,9
% BKT:sta				
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto <sup>1</sup>	-2,7	-3,7	-3,1	-2,6
Valtio	-3,1	-3,3	-3,5	-3,0
Kuntahallinto	-0,5	-0,5	-0,6	-0,7
Hyvinvointialueet	-0,6	-0,6	-0,2	-0,2
Sosiaaliturvarahastot	1,5	0,8	1,2	1,3
Julkisyhteisöjen rakenteellinen jäämä	-1,5	-2,2	-2,1	-2,1
Julkisyhteisöjen EDP-velka	75,8	81,0	83,1	84,0
Valtionvelka <sup>2</sup>	56,2	60,0	61,6	62,2

<sup>1</sup> Valtionhallinnon alijäämäluvut sisältävät puolustusvoimien hävittäjähankinnat vuodesta 2025 alkaen.

<sup>2</sup> Valtiokonttorin liikkeelle laskema velka.

Lähteet: Tilastokeskus, Valtiovarainministeriö

Lähde: VM Taloudellinen katsaus kesä 2024, 17.6.2024.

### 1.1 Kuntatalouden tilannekuva

Kuntien talousnäkymät ovat heikentyneet rajusti kevään kuntatalousohjelman kehitysarviossa. Jos kunnat eivät toteuttaisi kehyskaudella sopeutustoimia lainkaan, kuntien ja kuntayhtymien vuosikatteen eivät valtiovarainministeriön arvion mukaan riittäisi kehysvuosina edes poistoihin, saati nettointeihin. Kunnat ovat sote- ja TE-palvelu-uudistusten keskellä nyt äärimmäisen vaikean talousnäkymän edessä, mikä pakottaa kunnat sopeutustoiimiin jo tämän vuoden aikana.

Kuntien heikon talousnäkymän taustalla on useita syitä. Näkymiä on heikentänyt muun muassa pitkittynyt taloustaantuma, joka pienentää kuntien yhteisöverotuloja sekä kasvattaa kuntien rahoittamia työmarkkinatuen menoja. Myös sote-siirtolaskelmien tarkentumisesta aiheutuneet takaisinperinnät pienentävät kuntien tuloja 2025–2027.

## Syitä kulujen kasvun taustalla



Jo pitkään on ollut odotettavissa, että kuntatalouden tila heikkenee vuodesta 2024 lähtien sote-uudistukseen liittyvien kertaluonteisten erien väistyessä pois. Kuluvana vuonna ennusteet ovat kuitenkin synkentyneet odotuksia voimakkaammin ja iso osa kuntien sopeutusohjelmista on jo etenemässä käytäntöön.

Henkilökustannusten kasvun sekä inflaation ja korkojen nousun lisäksi kuntatalouden menoja ovat kasvattaneet sivistystoimissa mm. oppilaiden tehostetun ja erityisen tuen sekä valmistavan koulutuksen tarpeen merkittävä kasvu. Kustannuksia ovat lisänneet myös tyhjiillään olevat kiinteistöt.

Nykyiset toimet vuosikatteen vahvistamiseksi eivät kuitenkaan ole riittäviä nostamaan kuntataloutta kestäväälle tasolle. On mahdollista, että ensi vuoden kehysriihessä joudutaan sopimaan jälleen uusia sopeutustoimista. Hallituksen huomattavista sopeutustoimista huolimatta julkisen talouden tilanne ja näkymät ovat lähivuosina erittäin huolestuttavat. Koska kunnat ovat osa julkista taloutta, maan hallituksen paineet välittyvät myös paikallistasolle. Sopeuttamisen pallo on nyt kunnilla.

## Yleinen taloudellinen tilanne

Muuttuja	2023**	2024**	2025**	2026**	2027**	2028**
<b>(%-muutos)</b>						
Bruttokansantuote, (määrä)	-1,0	0,0	1,6	1,5	1,4	1,2
Työlliset (määrä)	0,3	-0,7	0,8	1,0	1,1	0,9
Palkkasumma	4,9	1,9	4,3	4,3	4,1	3,9
Eläketulot	7,3	6,6	2,7	2,7	2,8	3,2
Ansiotasot	4,2	2,9	3,4	3,1	3,0	3,0
Inflaatio	6,2	1,8	1,6	1,5	1,8	2,0
<b>(%-yksikköä)</b>						
Työttömyysaste	7,2	7,9	7,6	6,9	6,5	6,3
Työllisyysaste (15-64-v.)	73,6	72,7	73,1	73,9	74,8	75,6
Verot/BKT	41,8	41,0	41,3	41,3	41,4	41,3
Julkiset menot/BKT	55,6	56,6	56,3	55,4	54,9	54,5
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä/BKT	-2,7	-3,7	-3,1	-2,6	-2,4	-2,2
Julkinen velka/BKT	75,8	81,0	83,1	84,0	84,4	85,3
Euribor 3 kk, %	3,4	3,7	3,0	2,5	2,2	2,0
10 vuoden korko, %	3,0	2,9	2,9	2,8	2,7	2,7

Lähde: Valtiovarainministeriö, Taloudellinen katsaus, kesä 2024

Lähde: Kuntaliitto, Pääekonomistin palsta.

### 1.2 Ristijärven kunnan taloudellinen tilanne

Ristijärven kunnan vuoden 2023 tilinpäätös oli 53 927 alijäämäinen. Ilman Kainuun soten palkkaharmonisaatiosta johtunutta lisälaskua tulos olisi ollut positiivinen ja talousarvioennusteen mukainen.

Kuluvana vuonna 2024 ennusteen mukaan tilikauden tulos on noin 0,4 milj. e alijäämäinen. Alijäämän pienentäminen on mahdollista vielä loppuvuoden aikana, mikäli talouden sopeuttamistoimia päästään toteuttamaan heti alkusyksystä. Valtiovarainministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön laskelmiin perustuvan Kuntaliiton ennusteen mukaan Ristijärven kunnan valtionosuudet vuonna

2024 arvioidaan olevan 867 759 euroa, josta TE-uudistuksen vos-rahoitus on yhteensä 161 748 euroa. Tässä summassa on mukana kunnan valtionosuus, veromenetyksen korvaus ja kotikuntakorvaukset 2025. Verotuloennuste vuodelle 2024 on kuntaliiton arvion mukaan 3 152 000 euroa.

Kuntatodistuslainaa on nostettu alkuvuodesta jo 0,5 milj. e. Talousarvio on osin jo ylittynyt ja lisäämäärärahahakemuksia valtuustolle tulee päätettäväksi viimeistään syksyn ensimmäiseen kokoukseen. Korkotaso on edelleen korkea, mikä nostaa lainanhoitokustannuksia myös kuluvana vuonna. Vierasta pääomaa oli vuoden vaihteessa 3 242 121 e (2 782,94 e/asukas) ja kunnan asukasluku jatkaa yhä laskuaan (1165 as. v. 2023). Jotta väestömäärä saataisiin vakiintumaan, on kunnan elinvoimaa lisääviä toimenpiteitä kehitettävä edelleen niin talousarviovuonna kuin suunnittelukautenaikin. Vuoden vaihteen jälkeen valtuusto saa käsiteltäväkseen elinvoimastrategian osana kuntastrategiaa.

Kainuun työttömien määrä on ollut kasvussa verrattuna vuoteen 2023 ja työvoiman kysyntä on ollut viime vuoden kesäkuusta lähtien useimpina kuukausina merkittävästi vuoden takaista vähäisempää. Ristijärvellä työttömiä työnhakijoita työvoimasta oli ELY-keskuksen toukokuun 2024 julkaisun mukaan 8,6 %, mikä on 14 % enemmän kuin toukokuussa 2023. Työttömyysaste on kuitenkin vielä alle koko maan keskiarvon 9,9 %. Työmarkkinatuen kuntaosuus on alkuvuonna ollut 20 % pienempi edellisvuotta.

Tänä vuonna eläköityneiden työntekijöiden tilalle on saatu palkattua uutta henkilökuntaa, mutta varhaiskasvatuksessa on edelleen haasteita varhaiskasvatuksen opettajan rekrytoinnissa. Säästöjä ei henkilöstökuluissa ole nipistettävissä, päinvastoin rahoitusta on varattava henkilöstön työssäjaksamiseen ja kilpailukykyiseen palkkaukseen.

### 1.3 Kuntastrategia Keskellä Kainuuta - Sisukkaasti uudistuva kasvupitäjä Ristijärvi

Kuntalain 37 §:n mukaan kuntastrategia tarkistetaan vähintään kerran valtuuston toimikaudessa ja se otetaan huomioon kunnan talousarvion ja -suunnitelman laatimisessa. Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 20.6.2022 kuntastrategian vuosille 2022–2026. Kuntastrategian mukaan kärkiteemat ovat:

1. Virikkeellinen kasvupitäjä  
Kunta yhteistyökumppaneineen tarjoaa lapsille ja nuorille monipuolista tekemistä ja harrastamista turvallisessa elinympäristössä.
2. Luonnonläheinen harrastekunta  
Luontoarvojen kunnioittaminen tukee vastuullisia valintoja ja luontomatkojen tukemista.
3. Mahdollisuuksien kunta  
Unelmien asuinpaikka on vaaramaisemissa ja vesistöjen äärellä keskellä Kainuuta.

Kuntastrategiassa taloudelliset tavoitteet ja mittarit määritellään talousarviovuosittain. Yleiset taloudelliset tavoitteet ovat: vuosikate kattaa poistot, tilikauden tulos on positiivinen sekä konsernin lainamäärä on alle valtakunnan keskiarvon. Näiden mittareiden lisäksi vuositasolla tarkastellaan väestömäärän kehitystä sekä työllisyyden tunnuslukuja.

## 2 Talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2027 laadinta

Taloussuunnitelma laaditaan vuosille 2025–2027, joista ensimmäinen on talousarviovuosi. Toimielimet esittävät vuosien 2025–2027 taloussuunnitelmissa menot ja tulot omalla palvelualueellaan.

Talousarvioluvut syötetään tilitasolla. Määrärahat esitetään verottomina (ALV 0 %), kun toiminnot kuuluvat vähennys- tai palautusoikeuden piiriin.

Talousarvio laaditaan sillä tarkkuudella, että erillisiä käyttösuunnitelmia ei laadita.

### 2.1 Talouden suunnittelua ohjaavat tavoitteet ja periaatteet

Viranhaltijat ovat valmistelleet talouden sopeuttamissuunnitelmaa kevään 2024 aikana ja valtuusto on käsitellyt toimenpiteitä seminaarissaan 12.3.2024. Suunnitelma vuosille 2024–2027 tulee hyväksyttäväksi syksyn ensimmäisessä valtuuston kokouksessa. Taloussuunnittelussa yleisesti noudetaan kunnanhallituksessa tehtyjä päätöksiä ja valtuuston linjauksia. Kuntastrategiassa määritellyt tavoitteet ja toimenpiteet tulee huomioida talousarviota laadittaessa perustuen kunnan taloudelliseen kantokykyyn pitkällä tähtäimellä. Konserniyhtiöissä toimitaan koko kuntakonsernin kokonaisuena huomioiden.

Ennuste tämän vuoden osalta on reilusti alijäämäinen ja myös vuoden 2025 vuosikate on alijäämäinen, jonka vuoksi tilikauden tulokselle asetettavat tavoitteet eivät tule toteutumaan. Suunnitelma-vuosien osalta tavoitteita tarkastellaan uudestaan:

- tilikauden tuloksessa tavoitellaan vähintään nollatulosta
- talouden sopeuttamistoimet kattavat vuoden 2023 ja talousarviovuosien kertyvät alijäämät
- vuosikate kattaa poistot
- taseen ylijäämän kerryttäminen

Kunnan talous ja kuntastrategiassa määritellyt tavoitteet ohjaavat taloussuunnittelua. Kestävä talous edellyttää pitkän aikavälin tavoitteiden seuranta. Toiminta ja talous kulkevat käsi kädessä eikä kehittämistäkään saa unohtaa. Kaikki tämä vaatii poikkihallinnollista yhteistyötä niin palvelualueiden kuin Kainuun kuntienkin kesken. Vastuu talouden seurannasta on kullakin palvelualueella itsellään, jokaisen vastuuhenkilön tulee oma-aloitteisesti seurata kuukausitasolla talousraportointia Monetran kirjanpidon raporttien ja MonetTiedon avulla ja puuttua välittömästi merkittäviin poikkeamiin. Myös toimintamalleja, työskentelytapoja ja kuntayhteistyötä on hyvä tarkastella kokonaisuutena erityisesti mahdollisten rekrytointien yhteydessä.

Palvelualueet tallentavat omat määräraha-arviot Clausion FPM taloussuunnitteluohjelmaan ja vastaavat niiden oikeellisuudesta, myös palkkojen osalta. Suunnitelmavuodet 2026 ja 2027 tallennetaan tuhannen euron tarkkuudella. Suunnitelmavuosille ei siirretä määrärahoja ja tuloarvioita, jota toteutuvat vain vuoden 2025 aikana. Keskenäiset hankkeet ja investoinnit tulee jaksottaa oikeille vuosille.

### 2.2 Toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet

Toiminnalliset tavoitteet vahvistaa kunnanvaltuusto. Kuntalain 110 §:n mukaan talousarviossa osoitetaan kunnan ja kuntakonsernin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä näiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Toiminnalliset tavoitteet sekä määrärahat ovat sitovia ja niiden toteutumisesta vastataan valtuustolle. Mikäli määräraha ylittyy, on lisätalousarvio tehtävä mahdollisimman pian ja viimeistään syksyn ensimmäiseen valtuustoon.



Kunnan toiminnalle asetettavien tavoitteiden tulee olla konkreettisia ja yksiselitteisiä. Tavoitteiden laadinnassa tulee huomioida seuraavat asiat:

- tavoitteet tukevat kuntastrategian toteuttamista
- tavoitteet kuvaavat kykyä kehittää toimintoja ja kunnan elinvoimaisuutta sekä vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin
- tavoitteet ovat riittävän haasteellisia, mutta realistisia
- tavoitteisiin voidaan vaikuttaa omilla toimenpiteillä ja niiden toteutumista voidaan mitata ja arvioida. Mittarit voivat olla laadullisia tai määrällisiä.

Toimintaympäristön muutosten arvioinnin lisäksi talousarviossa tulee kiinnittää huomiota mahdollisiin riskeihin, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttavien riskien tunnistamisen ja arvioinnin tulee siten olla osa tavoitteiden asettamista.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeessa on annettu tarkentavat määräykset liittyen sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan liittyen. Toimielimet huomioivat ohjeessa esitetyt määräykset talousarviovalmistelussa, myös tytäryhteisöjen osalta.

Talousarviotekstit tallennetaan palvelualueittain Y:\Talous\Talousarviot\2025\tekstit. Jokaiselle palvelualueelle on oma tekstiosio, joka yhdistetään yhdeksi talousarviokirjaksi. Talousasiantuntija kirjaa taulukoihin keskitetysti kaikki käyttötalousosion euromäärät esim.:

Kunnanhallitus	TP 2023	TA 2024	TA 2025	TS 2026 1 000 e	TS 2027 1 000 e
TOIMINTATUOTOT					
Henkilöstökulut					
Palvelujen ostot					
Aineet, tarvikkeet, tavarat					
Avustukset					
Muut toimintakulut					
TOIMINTAKULUT					
<b>TOIMINTAKATE</b>					

Sisältö	Ohje/kuvaus
Perustehtävä	Hallintosäännön mukainen lyhyt kuvaus toimialan tehtävästä
Palvelujen nykytilan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset, talouden sopeuttamistoimenpiteet ja perustelut	<p><i>Toimintaympäristön muutos:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- keskeisten muutosvoimien vaikutukset esim. väestö-, talous- ja aluekehitys, lainsäädäntö, teknologia</li> </ul> <p><i>Talouden sopeuttamissuunnitelman toteuttaminen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- toimenpiteiden ja tavoitteiden määrittelemisen talousarviovuodelle suhteutettuna toimintaympäristön muutoksiin</li> </ul> <p><i>Talousarvion perustelut:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- palvelualueen tavoitteet vs. kuntalaisten hyvinvointi ja kunnan elinvoimaisuus</li> <li>- toiminnan painopisteet ja kehittämistarpeet suunnittelukaudella</li> </ul>



<p>Valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet (kuntastrategia)</p>	<p>Kuntastrategiassa määriteltyjen mitattavissa olevien toiminnallisten tavoitteiden yhteys palvelualueelle ja niiden mittaaminen:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. virikkeellinen kasvupitäjä</li> <li>2. luonnonläheinen harrastekunta</li> <li>3. mahdollisuuksien kunta</li> </ol> <p>Tavoitteiden on oltava <i>realistisia</i>, mutta riittävän haasteellisia, saavutettavissa olevia sekä laadullisesti että määrällisesti (numeerisia) <i>mitattavissa</i> olevia. Lisäksi tavoitteiden saavuttaminen on riippuvaista toimialan omasta toiminnasta ja ne kohdistuvat ydintoimintaan.</p>
<p>Sisäisen valvonnan suunnitelma ja riskien arviointi</p>	<p>Suunnitelma laaditaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistuksen mukaisesti. Toimenpiteiden tulee olla <i>konkreettisia</i> valvontatoimenpiteitä.</p>

Talousarvioluvut on syötettävä Clausion FPM taloussuunnitteluohjelmaan **23.10.2024 mennessä**. Talousarviokirjan tekstien osalta noudatetaan samaa aikataulua.

Kunnanhallitus ja kunnanjohtaja voivat antaa lisäohjeita talousarvion raamiin liittyen valmistelun aikana. Kunnanjohtaja käy tarvittaessa palvelualueiden talousarviot läpi palvelupäällikön kanssa, minkä jälkeen talousarviosta tehdään esitys kunnanhallitukselle.

Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan toimintakertomuksessa. Tarkastuslautakunta arvioi osaltaan arviointikertomuksessa, missä määrin valtuuston talousarviossa asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä talouden sopeuttamistoimet ovat toteutuneet. Sitovat tavoitteet tulee olla kuntastrategian mukaisia ja edesauttaa siinä asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Talousarvion sitovat toiminnalliset tavoitteet esitetään edellä olevan taulukon mukaisesti ja siinä määritellyjä tavoitteita arvioidaan talousarviovuoden tilinpäätöksessä.

## 3 Vuoden 2025 talousarvioraami

Talousarvioraami laaditaan siten, että lähtökohtana on kustannusten kasvun hillitseminen, talouden sopeuttaminen ja siihen liittyvien toimenpiteiden edistäminen. Lähtökohtaisesti vain pakolliset, kunnan palvelutuotannon ja kehittämisen kannalta välttämättömät tai elinvoimaa lisäävät investoinnit toteutetaan. Suunnittelukaudella 2025–2027 on pyrittävä talouden tasapainoon myös konsernin tytäryhteisöjen sekä kunnan takausvastuussa olevien yhteisöjen osalta. Tavoitteena on myös väestömäärän vakiinnuttaminen ja yritystoiminnan lisääminen elinvoimapalveluita kehittämällä.

Valtuustoseminaari pidetään 25.9.2024. Talousarvion laadintaohjetta täydennetään valtuustoseminaarin linjauksilla ja ne huomioidaan palvelualueiden talousarvioehdotuksissa. Kunnan talousarviossa ja suunnitelmavuosien taloudessa on kiinnitettävä erityistä huomiota palveluiden tuottamiseen ja niistä aiheutuviin kustannuksiin.

Talousarvioraamin taustaoletuksena ovat ennusteet verotulojen, valtionosuuksien, rahoituserien sekä poistojen kehityksestä sekä henkilöstökustannuksista. Taustaoletukset ja kustannusten kasvupaine huomioiden vuoden 2025 tulos tulee olemaan 570 920 euroa alijäämäinen, jota on mahdollista käytännössä paikata menojen leikkauksilla ja tulojen lisäyksillä.

### 3.1 Verotulot ja valtionosuudet

Kunnan tulot koostuvat pääosin verotuloista ja valtionosuuksista. Talousarvioraami on laadittu vuonna 2024 käytössä olevilla tulo- ja kiinteistöveroprosenteilla.

Veroennustekehikko perustuu pääosin kevään kuntatalousohjelman arvioihin verotulojen kehityksestä sekä valtiovarainministeriön ennusteeseen tulevasta kehityksestä. Ennusteessa on myös huomioitu verotilitykset huhtikuuhun asti, viime vuoden väestötieto ja siitä johdetut väestöennusteet vuosille 2024–2027 sekä kiinteistöveron ennakkotiedot verovuodelle 2024.

**Kunnallisveron** 2025–2028 parantunut ennuste johtuu kehysriihen veropäätöksistä. Suurin muutos koskee ansiotulovähennyksen poistamista kunnallisverotuksesta ensi vuodesta alkaen. Hallitus päätti kevään 2024 kehysriihessä kasvattaa kunnallisverotuksen efektiivisyyttä poistamalla tulosta tehtävän ansiotulovähennyksen ja kasvattamalla vastaavasti ensisijaisesti valtion verosta tehtävää työtulovähennystä.

Eläketulovähennystä kiristetään osana julkisen talouden sopeuttamista. Pienempien eläkkeiden verotus ei kiristy, poistetaan vapaaehtoisen eläkesäästämisen verotuki sekä supistetaan kotitalousvähennystä.

Kunnallisveroa kasvattaa lisäksi myös vakuutusmaksujen muutokset, jotka liittyvät työllisyysrahaston säästöjen kanavointiin velkaa kerryttävälle sektorille. Käytännössä muutos tarkoittaa sitä, että työttömyysvakuutusmaksun ja päivärahamaksun maksuprosentteja lasketaan lisää ensi vuodesta alkaen. Maksut ovat vähennyskelpoisia ja parantavat kunnallisveron tuottoa.

**Yhteisöveroennuste** perustuu pääosin kevään kuntatalousohjelman arvioon sekä alkuvuoden tilitystietoihin. Tämän hetken ennakkotieto verovuodesta 2023 ja oletus yhteisöveron valmistumisesta ennakoivat noin 6 % pudotusta verovuodesta 2022.

Verovuoden 2024 **kiinteistöverotiedot** perustuvat Verohallinnon 27.3. julkaisemaan ennakkotietoon. Kiinteistöveron tilitys kasvaa arviolta noin 7 % kuluvana vuonna, mikä johtuu pääosin maapohjan eriytetyistä kiinteistöveroprosentista, jonka alaraja on 1,30 %.

TILIVUOSI	2022	2023	2024**	2025**	2026**	2027**
<b>Verolaji</b>						
Kunnallisvero	3 820	1 955	1 955	1 898	1 996	2 029
<i>Muutos %</i>	2,4	-48,8	0,0	-3,0	5,2	1,6
Yhteisövero	757	423	342	340	358	377
<i>Muutos %</i>	-2,1	-44,1	-19,2	-0,5	5,2	5,5
Kiinteistövero	869	897	920	914	914	914
<i>Muutos %</i>	4,6	3,3	2,5	-0,6	0,0	0,0
<b>VEROTULO KIRJATTAVA</b>	<b>5 445</b>	<b>3 275</b>	<b>3 217</b>	<b>3 152</b>	<b>3 268</b>	<b>3 321</b>
<i>Muutos %</i>	2,1	-39,9	-1,8	-2,0	3,7	1,6

Ennuste perustuu Kuntaliiton toukokuussa julkaisemaan veroennusteeseen. Taulukoiden luvut on esitetty käyvin hinnoin, eli inflaation vaikutusta ei ole eliminoitu.

Valtionosuus	TP 2023	TA 2024	E 2025**
Peruspalvelujen valtionosuus	142 593	226 070	379 348
Opetus- ja kulttuuritoimen vos	-192 273	-192 951	-197 387
Verotulojen tasaus	341 734	418 377	467 560
Verotulomenetysten kompensatio	294 418	293 386	218 239
<b>Valtionosuudet yhteensä</b>	<b>586 472</b>	<b>744 882</b>	<b>867 759</b>

Laskelmat päivittyvät syksyllä hallituksen budjettiriihen ja syksyn Kuntatalousohjelman julkistamisen jälkeen.

## 3.2 Käyttötalous

### 3.2.1 Tulot ja menot

Talousarvion valmistelussa kustannusten kehitys tulee arvioida tilitasolla. Energiahintojen ja kulutustarvikkeiden kustannusten kehitys tulee huomioida täysimääräisesti viimeisimpien ennusteiden mukaisesti. Toimintakulujen suunnittelussa tulee etsiä myös mahdollisia kustannussäästöjä ja harkita tarkkaan hankintoja.

Peruspalvelujen hintaindeksiennuste vuodelle 2025 on 3,1 %. Tämä julkisten menojen hintaindeksi mittaa valtion- ja kuntatalouden ja menojen hintakehitystä, jota voi käyttää myynti- ja maksutuottojen arvioinnissa, mikäli palvelua kuvaavia indeksejä ei ole käytettävissä tai indeksejä ei ole sopimuspöytäkirjasta määritelty.

Talousarvioon otetaan vain ne tulot, jotka arvioidaan varmuudella kertyvän talousarviovuoden aikana. Verotulojen ja valtionosuuksien määrä tarkentuu loppuvuodesta.

Palvelualueiden tulee huolehtia siitä, että kaikki päätöksentekoa koskevat materiaalit on tallennettu asianhallintajärjestelmään sekä taloussuunnitteluohjelmaan.

Määräraha varataan niiden tehtävien suorittamisesta aiheutuvien menojen kattamiseen, joihin vastualue voi vaikuttaa, myös vyörytettäviin. Määrärahat varataan arvonlisäverottomina lukuun

ottamatta niitä toimintoja, joista veroa ei saa vähennys- tai palautusjärjestelmässä hyödyksi (asuntotoiminta ja tilat, joissa on veroton vuokrasopimus).

Talousarvioesitykseen on kirjattava kaikki toimialan määrärahoista myönnettävät avustukset eriteltyinä. Avustuksia myönnetään ainoastaan hallituksen määrittelemien linjausten mukaan (vauvaraha ja tieavustukset). Elinvoimapalvelujen avustuksista pyritään luopumaan ainakin osittain tai jopa kokonaan.

Talousarvio sisältää Kainuun liiton maksuosuuden sekä kuntayhteistyössä toteutettavien ympäristötarkastuksen, rakennustarkastuksen, ympäristöterveydenhuollon sekä maaseutuhallinnon ja kaavoituksen kustannukset joko sopimus pohjaisesti tai toteutuneiden tuntien pohjalta.

Vastuualueiden on

- esitettävä perustelut määrärahojen korotuksille ja vaikutukset toimintaan, mikäli korotusta ei voida raamin puitteissa hyväksyä
- henkilöstölisäykset tulee perustua kunnanjohtajan hyväksyntään

### 3.2.2 Sisäiset erät

Sisäisinä menoina ja tuloina budjetoidaan omalta organisaatiolta vuokrattujen tilojen vuokrat ja omalta organisaatiolta ostetut palvelut sekä tukipalvelut (tietohallinto sekä tahe-palvelut). Sisäiset tulot ja menot yhteensä ovat yhtä suuret eli vaikutus toimintakatteeseen on nolla.

Tietohallinnon hankinnat toteutetaan keskitetysti. Työasemia ja näyttöjä ei hankita omaksi, vaan ne rahoitetaan leasingilla. Uusien laitteiden osalta kustannukset kirjataan suoraan toimialueelle, mutta yhteisten tietohallinto- ja tietoliikennekustannusten sekä talous- ja palkkahallinnon osalta kustannukset jaetaan palvelualueille käyttäjä- ja laitemäärän mukaan neljä kertaa vuodessa. Tukipalveluiden (hallintopalvelut ja it-palvelut) kustannukset budjetoidaan palvelualueittain alkuvuoden toteuman ja edellisen vuoden tilinpäätöksen pohjalta keskitetysti hallintopalveluissa.

Budjetoitavia sisäisiä eräiä ovat lisäksi vuokrat ja kaukolämmön käyttö omissa kiinteistöissä. Myyjä ja vuokranantaja varaavat erät tuloksi ao. kustannuspaikalle sisäisen tulon tilille. Palvelun käyttäjä ja vuokralainen varaavat erät menoksi ao. kustannuspaikan sisäisen menon tilille. Sisäiset vuokrat vietään talousarvioon vasta sen jälkeen, kun ao. kiinteistön talousarvio on tehty ja vuokran määrä on tiedossa. Tekninen toimi budjetoi sisäiset vuokrat (käyttökulut), jotka jaetaan toimialoille kiinteän ja koprosentin mukaan. Prosentti lasketaan neliöiden mukaan.

### 3.2.3 Henkilöstösuunnitelma ja henkilöstömenot

Henkilöstösuunnittelun tavoitteena on henkilöstökulujen vakiinnuttaminen ja henkilöstöressurssien hyödyntäminen yli organisaatorajojen ja jakaminen myös taloudellisesti avustettavien yhteisöjen osalta. Vuosina 2025–2027 vanhuuseläkkeelle siirtyy Kevan ennusteen mukaan 4 työntekijää. Uusia rekrytointeja tehtäessä tehtävänkuvia on tarkasteltava siten, että ne parhaiten palvelevat koko kunnan tarvetta.

Kunta-alan työ- ja virkaehtosopimusten nykyinen sopimuskausi päättyy 30.4.2025. Palkankorotuksiin on arvioitu talousarvioraamissa 2,8 % korotus vuodelle 2025. Henkilösivukulut ja Kevan tasausmaksu vuodelle 2025 tallennetaan taloussuunnitteluohjelmaan keskitetysti. Lomarahaa varataan 2025 täysimääräisenä eli 6 % palkkasummasta. Henkilöstökulut kohdennetaan suoraan toiminnolle.

Nykyisen työehtosopimuksen voimassaoloaikana palkkoja on harmonisoitu siten, että kaikkien samalla hinnoittelutunnuksella olevien palkat on yhtenäistetty ja ne ovat enemmän kuin

hinnoittelutunnuksen mukainen palkka. Sivistystoimialalla on käytössä tehtävän vaativuuteen perustuva palkkaus (tva), joka on 0,8 % palkkasummasta, mutta KVTES:n ja TS:n palkoissa ei ole mukana tva:ta eikä henkilökohtaisia lisiä. TVA-palkkasumma näidenkään työehtosopimusten osalta ei ole enempää kuin 0,8 %, kunnes siitä saadaan sovittua.

Arvio vuoden 2025 sivukuluprosenteista perustuu Kuntaliiton ennusteeseen sosiaalimaksuprosenteista, jotka vahvistetaan vasta loppuvuodesta:

	ennuste % 2025
sairausvakuutusmaksu	1,73
työttömyysvakuutusmaksu	0,57
taloudellinen tuki (ryhmähenkivakuutus)	0,027
tapaturmavakuutus	0,01827

Kuntaan työllistettävien palkkatuella palkattavien ja veloitetyöllistettävien työntekijöiden palkkausta varten palkkamenojen lisäksi tuloissa on arvioitava palkkatuen määrä palvelualueittain. Työllistämisen vastuualueelle varataan määräraha yleiseen työllisyyden hoitoon sekä koululaisten ja opiskelijoiden kesätyöllistämiseen.

Työterveyshuollon kustannukset ja työterveyshuollon korvaukset budjetoidaan keskitetysti. Työnohjauksesta ja tyhy-toiminnasta aiheutuvat kustannukset budjetoidaan palvelualueelle. Yhteiset henkilöstöetuudet kirjataan keskitetysti henkilöstöpalveluihin.

Työllisyyden hoito jatkuu sopimusperusteisesti Paltamon kunnan kanssa myös te-uudistuksen alettua vuoden vaihteessa. Paltamo laskuttaa kuntaa työvoimaviranomaisen tehtävään liittyvästä työstä sekä eläke- ja kuntoutusselvittelyjen hoitamisesta. Vieraskielisten työnhakija-asiakkaiden osalta palvelun tuottaa Suomussalmi, mutta se sisältyy Paltamon laskuttamaan sopimukseen. Tämän lisäksi sopimukseen kuuluu Kajaanin laskuttamat yhteiset palvelut sekä mahdolliset Kajaanin kautta maksumon laitettavat palkkatuet, starttirahat ja kulukorvaukset sekä koulutukset ja valmennukset. Kunnalle tulee suoraan maksettavaksi kasvavat työmarkkinatukimaksuosuudet sekä ns. kuntalisä, jolla tuetaan yrityksiä palkkaamaan työttömiä.

Sopimusperusteisen työllisyyden hoidon kustannukset on arvioitu olevan 140 000 e. Työmarkkinatukimaksujen arvioidaan nousevan 20 % eli vuoteen 2023 verrattuna kuntaosuus olisi 110 000 e. TE-uudistuksen vos-rahoitus on yhteensä 228 858 euroa. Summat tarkentuvat loppusyksystä.

### 3.2.4 Hankinnat

Kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa noudatetaan hankintalakia (1397/2016) tai erityisalojen hankintalakia (1398/2016) ja kunnan hankintaohjeita. Kynnysarvon alittavissa hankinnoissa noudatetaan kunnan hankintaohjeita sekä hallintosäännössä määritellyjä hankintarajoja. Hankinnat kilpailutetaan sähköisesti Claudia-järjestelmässä. Hankinnat tulee suunnitella osana talousarvion laadintaa ja niiden vaikuttavuutta on seurattava. Hankinnoissa otetaan käyttöön hankintakalenteri suunnittelun ja seurannan tueksi. Kilpailutusten ulkopuolisia ostoja, suoraostoja ja -hankintoja tulee tehdä harkiten.

### 3.2.5 Talousarvioraami

Vuoden 2025 talousarvioraamin pohjana on käytetty vuoden 2024 talousarviota ja kuluvan vuoden toteutuneita kustannuksia. Ennuste sisältää kumulatiivisen toteuman ja ennusteen.

Taulukossa on esitetty talousarvioraamin mukainen ulkoinen tuloslaskelma vuoden 2025 talousarvioksi. Raamissa on huomioitu suunnitellut talouden sopeuttamistoimet niiltä osin, kuin valtuusto on linjannut. Tuloslaskelmaa päivitetään suunnittelun tarkentuessa talousarvioprosessin edetessä.

<b>Ristijärvi - Tuloslaskelma</b>	<b>Toteuma</b>	<b>Budjetti</b>	<b>Ennuste</b>	<b>Raami</b>
	<b>2023</b>	<b>2024</b>	<b>2024</b>	<b>2025</b>
MYYNTITUOTOT	402 819	379 632	396 442	370 000
MAKSUTUOTOT	40 960	37 500	41 224	40 000
AVUSTUKSET JA TUET	167 019	55 100	99 030	90 000
MUUT TOIMINTATUOTOT	354 254	210 994	280 611	250 000
TOIMINTATUOTOT	965 052	683 226	817 308	750 000
HENKILÖSTÖKULUT YHT.	-2 063 853	-2 005 450	-2 139 249	-2 200 000
PALVELUJEN OSTOT	-1 505 911	-1 621 516	-1 684 582	-1 750 000
AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT	-588 764	-572 095	-628 337	-650 000
AVUSTUKSET	-184 974	-191 300	-164 152	-200 000
MUUT TOIMINTAKULUT	-195 747	-128 530	-173 936	-180 000
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	-4 539 249	-4 518 891	-4 790 257	-4 980 000
<b>TOIMINTAKATE</b>	<b>-3 574 197</b>	<b>-3 835 665</b>	<b>-3 972 949</b>	<b>-4 230 000</b>
VEROTULOT	3 275 037	3 052 000	3 216 845	3 152 000
VALTIONOSUUDET	586 472	744 882	740 908	867 759
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-57 200	-70 500	-91 602	-100 000
<b>VUOSIKATE</b>	<b>230 112</b>	<b>-109 283</b>	<b>-106 799</b>	<b>-310 241</b>
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-298 360	-268 141	-274 825	-275 000
SATUNNAISET ERÄT	14 321	0	14 321	14 321
<b>TILIKAUDEN TULOS</b>	<b>-53 927</b>	<b>-377 424</b>	<b>-367 303</b>	<b>-570 920</b>
Talouden sopeutus			45 058	225 618

<b>Tavoitteet ja tunnusluvut</b>				
Vuosikate / Poistot, %	77,13	40,76	38,86	-122,80
Kertynyt yli-/alijäämä	1 610 000	1 232 576	865 273	284 353

### 3.3 Investoinnit ja hankkeet

Investointiesitykset valmistellaan talousarvioprosessin yhteydessä. Investointien kustannusraja on 5 000 euroa (alv 0). Alle 5 000 euron hankintoihin varataan määräraha käyttötalouteen. Vuosikorausluonteisia rakennusten korjauksia ei kirjata investointeihin, vaikka niiden kustannusarvio ylittäisi 5 000 euroa.

Investointien määräraha ja määrärahan sitovuustaso esitetään talousarviossa projekteittain. Jos investoinnin hankintamenoista ei ole arvonlisäveron palautus- tai vähennysoikeutta, huomioidaan määrärahassa myös arvonlisäveron osuus. Investoinneissa tulee käyttää kirjanpidon tiliä, jonne investointi valmistuttuaan aktivoidaan, ei keskeneräisiin.

Hankekohtaisesti valtuustoon nähden sitoo nettomääräraha. Kunnanhallitus voi siirtää määrärahaa talousarvioinvestointeihin sisältyvältä hankkeelta toiselle talousarviohankkeelle palvelualueen sisällä perustellusta syystä. Tilivuoden vaihtuessa keskeneräisinä oleviin hankkeisiin tulee talousarvioon varata uusi määräraha hankkeen loppuun saattamiseksi.

Investointeihin tulee varata edellisen vuoden suunnittelukustannusten yms. määräraha ja eritellä ne tekstiosiossa. Investointiohjelman lisätietoina ilmoitetaan mahdollinen investointivarausten käyttö, mikäli valtuusto on päättänyt käyttää varausta johonkin kohteeseen.

Pitkän aikavälin investointisuunnitelmassa otetaan huomioon kunnan taloudellinen tilanne, väestökehitys sekä palvelutuotannon tarpeet. Investoinneiksi hyväksytään vain sellaiset hankkeet, jotka vähentävät tulevaisuudessa käyttötaloudusmenoja tai lisäävät tuottavuutta ja kunnan elinvoimaisuutta.

Lähtökohtana on, että vain välttämättömät palvelutuotantoa ja kunnan kehittämistä lisäävät investoinnit toteutetaan.

Projektiluonteisiin kehittämishankkeisiin varataan määräraha elinkeinotoimen vastuualueelle. Sitoumuustaso on hankekohtainen nettomääräraha. Vastuualueiden toimintaan kiinteästi liittyviin hankkeisiin (muu kuin elinkeinotoimintaan liittyvä hanke) varataan määräraha ao. vastuualueen talousarvioon (esim. opetustoimi). Hankeluettelo jatkuvista ja uusista hankkeista liitetään talousarviokirjaan. Investointihankkeiden määräraha varataan investointeihin.

Yleisesti investoinnit ovat pysyviä eriä, jotka on tarkoitettu tuottamaan tuloa useana tilikautena. Niiden tavoitteena tulee olla palvelutuotannon määrän lisäys, palvelukyvyyn parantaminen tai tuotannon tehostaminen ja kustannusten pienentäminen. Määriteltäessä investointitarvetta, tulee investoinnin tulevat käyttökustannukset arvioida kustannustehokkuutta arvioitaessa. Käyttöomaisuuden ja muun pysyviin vastaaviin kuuluvan aineellisen omaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi.

Aktivoitavia investointimenoja ovat:

- uudisrakentaminen
- rakennuksen laajentaminen
- perusparannus– korjaus, jolla alkuperäistä laatutasoa nostetaan
- taloudellista pitoaikaa kasvattavat korjausmenot
- koneiden ja laitteiden uusiminen

Investointihankkeita eivät ole:

- korjausmenot, jotka eivät nosta laatutasoa tai kasvata taloudellista pitoaikaa, esim. vaurioituneen omaisuuden ennalleen saattaminen tai laitteiden teknisestä vanhenemisestä aiheutuneet korjausmenot
- vaikka menoihin liittyisikin useammalle tilikaudelle kohdistuvia tulo-odotuksia, voidaan korjausmenot kirjanpidossa kirjata joko kokonaan tai osittain kuluksi olennaisuuden periaatetta noudattaen
- kuluva käyttöomaisuus

Kunta ei pysty rahoittamaan investointeja tulo-rahoituksella, vaan rahoitus tapahtuu velkarahoituksella ja mahdollisilla ulkopuolisilla avustuksilla. Investointien pidemmän aikavälin tason tulee olla, että investoinnit eivät ylitä vuosikatetta ja se tasapainotetaan vastaamaan kunnan taloudellista kantokykyä. 100 % kunnan rahoittamia investointeja tulee välttää ja investointimenoja suunnitellessa tulee selvittää myös muut rahoituskanavat ja vaihtoehtoiset tavat toteuttaa investointi (palvelun osto, rahoitusvaihtoehdot). Investointisuunnitelma ja hankkeet tarkentuvat valtuuston talousarvioseminaarissa.

### 3.4 Kuntakonsernin tytäryhteisöt

Konserniyhteisöjen talousarviossa noudatetaan samoja talousarvioperiaatteita ja ohjeita kuin peruskunnan talousarviossa. Talousarvio laaditaan kalenterivuodeksi ja suunnitelma kahdeksi vuodeksi eteenpäin. Talousarviovuosi on suunnittelukauden ensimmäinen vuosi. Tytäryhteisöjen tulee käsitellä tavoitteet ja taloussuunnitelma yhtiöiden hallituksissa siten, että ne ovat hyväksyttävissä kunnan talousarviokäsittelyn yhteydessä.

#### 3.4.1 Konserniyhteisöjen toiminnalliset tavoitteet ja raportointi

Konsernijohto



- raportointi valtuustolle, 2 krt/v
- konsernin toimintatuotot toimintamenoista, %
- konsernin vuosikate poistoista, %
- konsernin omavaraisuusaste, %
- konsernin suhteellinen velkaantuneisuus, %
- konsernin korolliset lainat / asukas, €

#### Kunnan edustajat

- raportointi tytäryhteisöistä kunnanhallitukselle, 2 krt/v

#### Ristijärven Vuokratalot Oy

- vuokrausaste > 93 %
- tilikauden tulostavoite > 0
- vuokrasaatavat < 3 % vuokratuotoista

#### Osuuskunta Seniorisilta Oy

- yhteisön toiminnan kehittäminen ja yhtiön arvon jatkuva parantaminen

#### Talousarviokirjaan on tallennettava:

- perustehtävä
- palvelujen nykytilan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset
- valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet
- kuntastrategiaa toteuttavat toiminnalliset tavoitteet
- riskien arviointi

## 4 Taloussuunnitelman valmistelu aikataulu

Alustava aikataulu, jota tarkennetaan tarvittaessa syksyn kokousaikataulujen varmistuttua.

### elokuu

19.8. johtoryhmä	taloussuunnitelman valmistelu
26.8. kunnanhallitus	talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2027 raamin ja laadintaohjeen hyväksyminen

### syys-lokakuu

viranhaltijat	talousarvion valmistelu: käyttötalous, investoinnit ja riskienarviointi
30.9. kunnanvaltuusto	seminaari, talouden sopeuttamissuunnitelma 2025–2027, talousarvioluonnoksen 2025 esittely, kuntastrategian tavoitteet palvelualueittain ja investoinnit
9.10. kunnanvaltuusto	veroprosentit, lisätalousarviot
23.10. mennessä	toimialueiden talousarvioesitykset ja tekstit

### marraskuu

x.11. yhteistyötoimikunta	talousarvioluonnoksen 2025 esittely
4.11. kunnanhallitus	talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2027 käsittely
6.11. mennessä	tytäryhteisöjen talousarvioluvut
25.11. kunnanhallitus	talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2027 hyväksyminen ja esitys valtuustolle

### joulukuu

11.12. kunnanvaltuusto	talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2027 käsittely ja hyväksyminen
------------------------	---